

Heilig vuur in Latijns-Amerika

Bloeide in Latijns-Amerika van de jaren zestig tot de jaren tachtig de bevrijdingstheologie, inmiddels zet het charismatisch christendom er de toon. Lijkt dit vanuit Nederlands perspectief een grote overgang, Latino's verbazen zich er niet over.

Klaas Bom

Hoe de verschuiving naar charismatisch christendom tot stand is gekomen, waarom die verandering plaatsvond en in hoeverre dat allemaal samenhangt met andere maatschappelijke ontwikkelingen, het zijn allemaal interessante vragen. Veel te groot echter voor een kort artikel. Ik wil u daarom een paar 'foto's' laten zien die een beeld geven van de manier waarop de charismatische of pinksterbenadering betekenis krijgt in de kerk en in het dagelijkse leven.

Verpinkstering

In 2005 verschenen er op een webpagina van het Pew-Forum cijfers over het aantal charismatische en pinkstergelovigen in Latijns-Amerika*. Het zou gaan om zo'n 157 miljoen mensen – ongeveer 28% van de bevolking. Deze cijfers zijn niet meer dan een schatting, maar ze geven niettemin aan hoe belangrijk deze stroming in Latijns-Amerika is.

Men schat ook dat ongeveer de helft van deze groep tot de charismatische vernieuwingsbeweging binnen de Rooms-Katholieke Kerk behoort. Dit verklaart tegelijk waarom Latijns-Amerika zowel het sterkst 'verpinksterde' als het meest rooms-katholieke continent kan zijn. Onder 'verpinkstering' versta ik het proces waarin allerlei kenmerkende onderdelen van de pinksterbenadering ingevoerd worden, vaak te beginnen bij liederen. Het is een ontwikkeling die een grote uitstraling heeft op het kerkelijke leven. Ik wil de betekenis ervan laten zien aan de hand van een paar fragmenten van het leven in Latijns-Amerika.

1. Andes-geloof

Een bevriende collega is antropoloog op de Universidad Católica van Quito, de hoofdstad van Ecuador. Ze heeft onderzoek gedaan naar de protestantisering van de inheemse bevolking van de provincie Chimborazo, en concludeerde dat de evangelisatie-arbeid van buitenlandse protestantse zendelingen uiteindelijk heeft geleid tot een sterke protestantisering. Deze bekering tot het traditionele protestantisme is in de negentiger jaren van de vorige eeuw echter gevolgd door een verpinkstering van de regio.

Vanuit haar antropologische perspectief wijst ze op allerlei oude gebruiken en gewoonten die door de traditionele zendelingen werden afgewezen, maar in de pinkstercontext opnieuw betekenis konden krijgen. Volgens onze collega sluit het pinkstergeloof veel beter aan bij de traditionele cultuur.

Oude gebruiken en gewoonten konden in de pinkstercontext opnieuw betekenis krijgen
Dromen zijn hiervan een mooi voorbeeld. Het traditionele Andes-geloof, dat binnen het kader van de volkskatholiciteit heel goed kon overleven, hecht veel waarde aan dromen en eigenlijk werden

die elke dag binnen de gemeenschap gedeeld. De traditionele protestanten vonden dat hieraan veel te veel aandacht werd besteed, maar vanuit het pinksterperspectief is er opnieuw plaats voor het vertellen van dromen en het zoeken naar hun betekenis. Ook traditionele dans en muziek krijgen in een pinkstersetting makkelijker een plaats. En vooral de betekenis van genezing – die een belangrijke rol speelt in het Andes-geloof – staat in het centrum van de aandacht in de (Latijns-Amerikaanse) pinksterkerken. Dat betekent overigens niet dat pinksterkerken niet kritisch zouden staan tegenover wat in hun ogen 'heidens' genoemd moet worden. Ze zullen dit echter vooral als demonisch bestempelen en met rituelen te lijf gaan, een benadering die veel beter aansluit bij het verstaan van de traditionele bevolking.

2. Gebedsgenezing

Wij wonen in Sangolqui, een oud stadje dichtbij Quito. Hier is een groep van de Charismatische Vernieuwing binnen de Rooms-Katholieke Kerk zeer actief in wat we in Nederland missionaire projecten zouden noemen. Afgelopen najaar deed ik onderzoek naar de geloofsbeleving in deze groep en interviewde onder andere een mevrouw van 79 jaar. Toen ik bij haar thuis was, kwam er ook een nicht op bezoek met haar dochter. Na het interview werd de reden van het bezoek duidelijk. De dochter, die met een Noord-Amerikaan was getrouwd, kon geen kinderen krijgen. Ze had al allerlei dokters, maar ook heilige plekken en heilige mensen in Quito bezocht, maar zonder resultaat. Aangezien de tante al bij zoveel genezingen betrokken was geweest, zou ze wellicht ook voor deze kwaal kunnen bidden.

De tante vroeg allerlei dingen en benadrukte dat de niet-gelovige man haar moest vergezellen op haar zoektocht naar genezing en betekenis. Daarna werd er met de achternacht uit de Bijbel gelezen en gebeden, waarbij ik werd uitgenodigd om mee te doen. Tijdens het gebed zakte de jonge vrouw op de grond, en de tante legde uit dat dat heel gewoon was als de Heilige Geest in actie kwam. Daarna begon de tante in tongen te spreken.

Uit veel van de interviews bleek dat mensen op zo'n manier – vaak via familie – in de Charismatische Vernieuwing of in een pinksterkerk terechtgekomen zijn.

Megakerken

Deze twee 'foto's' zijn verbonden met kleinschaligheid. Je zou kunnen zeggen dat dat het traditionele gezicht van de Latijns-Amerikaanse pinksterbeweging is, dat je vooral tegenkomt in kleinere gemeenschappen en in de duizenden pinksterkerkjes in sloppenwijken en op het platteland. Maar er zijn inmiddels ook megakerken die gemakkelijk vele tienduizenden leden kennen. Zo bestaat de Asambleas de Dios in Colombia, een oudere pinksterkerk, deels uit een aantal megakerken, die het kerkgenootschap domineren. Vanwege het getalsmatige succes krijgen de dominees van deze megakerken steeds meer invloed in het kerkgenootschap. De traditionele synodale structuur is inmiddels deels buiten werking gesteld en een aantal 'Apostelen', zoals deze dominees vaak worden genoemd, hebben het voor het zeggen. Deze ontwikkelingen worden wel neo-pentecostaal genoemd, waarbij het werk van de Geest in direct verband wordt gebracht met maatschappelijk, politiek en economisch succes.

Dichtbij

Deze verhalen kun je niet zomaar vertalen naar een Nederlandse protestantse omgeving. Toch valt hiervan voor gelovigen uit het gesecculariseerde Noorden zeker ook wat te leren. Je kunt je theologische stekels opzetten, maar je kunt ook kijken hoe mensen in een andere setting op een heel andere manier worden aangesproken. Je hoeft heus geen Andesbewoner te worden om in te zien dat een meer charismatische benadering je dichterbij je lijf en dichterbij je gevoel brengt en daardoor ook dichterbij de schepping en dichterbij God zelf.

Ergens iets van kunnen leren, betekent trouwens niet dat je alles voor zoete koek aanneemt. Allerlei charismatische ontwikkelingen kunnen heel gemakkelijk worden misbruikt, en dat gebeurt ook in Latijns-Amerika. Maar als kritiek het eerste en enige antwoord is op zo'n indrukwekkende beweging in de wereldkerk, dreigen we de kans aan ons voorbij te laten gaan om ons te warmen aan heilig vuur.

Dr. Klaas Blom is sinds 2009 door Kerk in Actie uitgezonden naar Ecuador samen met zijn vrouw Conny van den Roggenband en hun drie kinderen. Ze werken beiden als docent aan het Seminario Sudamericana (Semisud) in de hoofdstad Quito. Conny doceert sociale wetenschappen en Klaas theologie. Meer informatie

via www.kerkinactie.nl/projecten/uitgezonden-medewerkers.

*) Het genoemde overzicht van de groei van het aantal charismatische en pinkstergelovigen in Latijns-Amerika is te vinden op www.pewforum.org/2006/10/05/overview-pentecostalism-in-latin-america/